

MÝTY MEZOAMERIKY

- **Střední Amerika** od jižních mexických hranic po Panamskou šíji
- **Mezoamerika** (pojem antropologů, archeologů a etnografů) zahrnuje i jižní a značnou část střední části Mexika
- ačkoli i v Mezoamerice byly kultury žijící **kmenovým životem**, v jejichž ústředí stál **šaman** nebo **šamani**, případně hierarchizovaná skupina kněží (např. Tzutuhilové) a obyvatelé žili v jednoduchých **zemědělských vesnicích**, objevila se tu – v kontrastu k těmto prostým zemědělským kulturám, které existovaly nadále i po pádu nejvýznamnějších městských států – také společenství, jež dospěla úrovně **městského typu** osídlení, označujeme je jako **rozvinuté kultury**
  - z nich nejstarší nám známá **olmécká kultura** byla patrně tou, která utvořila prvky následně přejímané a sdílené následujícími vysokými kulturami Mezoameriky

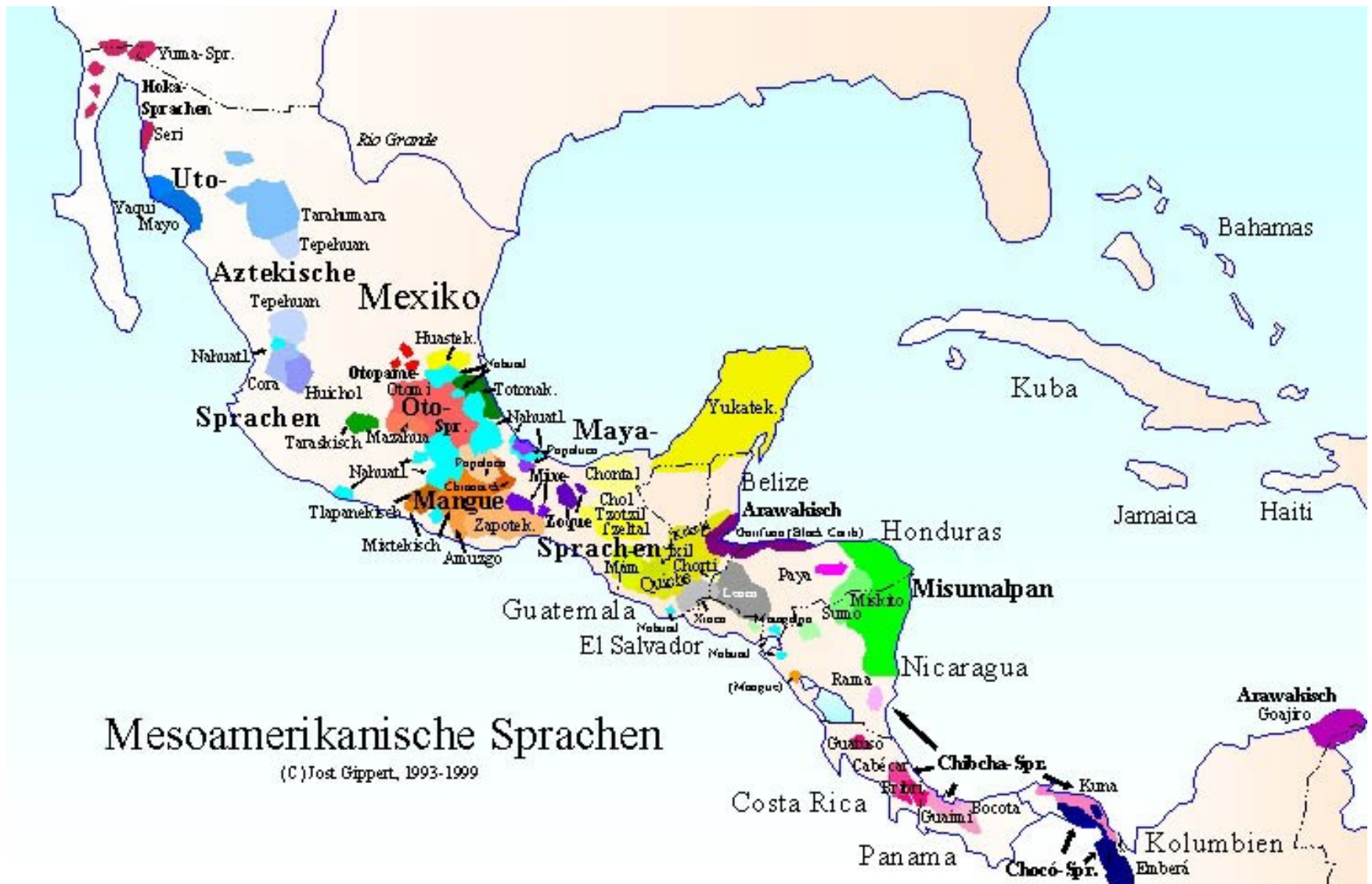
Střední Amerika (geograficky)

Mezoamerika (arheologicky a etnologicky)

Mezoamerika a Mexiko – rozložení nativních jazyků v současnosti

- zdejší **městské státy** vedly mezi sebou četné válečné konflikty, zřizovaly a spravovaly **veřejné stavby** (chrámové komplexy s pyramidami, chrámy, paláci, observatořemi a hřišti, al též silnice, tržiště, ochranné zdi, vodní nádrže atd.), zajišťovaly **zemědělské práce** (zřizování zavlažovacích systémů, obhospodařování zemědělské půdy) a jejich náboženský život vycházel z rozsáhlého **panteonu božstev** a jejich uctívání v podobě velkolepých veřejných obřadů, přičemž byl doplněn o propracovanou **mytologii**
- s náboženským kultem souviselo i **písmo** a propracovaný **kalendářní systém** vycházející z důsledných pozorování a zaznamenávání pohybů nebeských těles, přičemž se významně rozvíjela také poezie a vědy

- také u většiny kmenů Střední a Jižní Ameriky je **šaman** dominantní osobností kmene
  - v Jižní Americe bývá často zároveň i **náčelníkem**
- místní **kosmogonie** rovněž rozděluje svět na **vrstvy** propojené **stromem či pilířem**, šamani mohou létat do horního i spodního světa, při **iniciačním rituálu** bývá šamanský adept roztrhán na kusy a obnažen až na kostru, šamani mají pomocné duchy a bývají obvyklé i **sňatky** se snoubencem z říše duchů
- místní druh šamanismu je tedy v mnohém podobný sibiřskému
- o původní **mytologii Mezoameriky** toho nevíme příliš, většina mýtů, které se dochovaly, jsou kusé – **misionáři** sice leccos zaznamenali do svých kronik, mnohdy však **zkresleně** (ve prospěch Evropanů a v neprospěch původních kultur)

- navíc postupná **christianizace** původního obyvatelstva a **synkretismus** [splývání a převrstvování domorodého a katolického náboženství] vedla k tomu, že domorodá vyprávění starých mýtů měla v dalších generacích málo společného s **původními náboženskými představami**
- hlavní příčinou **zániku znalostí původních mýtů** byl fakt, že původní **kněží**, kteří o mytologii věděli nejvíce, byli vyvražděni mezi prvními, neboť na ně Evropané pohlíželi jako na šířitele **dáblova uctívání** (proto mnohé **tajili** před evropskými **mnichy**, aby neskončil jako ostatní, kteří s nimi o původním náboženství mluvili)
- nejzávažnější byla v té souvislosti ztráta původních **kodexů**
  - **Diego da Landa** zničil všechny mayské na Yucatáně, s výjimkou 4, avšak i některá etnika si vzájemně páčila písemnosti, aby změnila pohled na historii, a Aztékové dokonce počátkem 15. stol. spálili téměř všechny své kodexy

- **zemědělské civilizace** – např. Olmékové a Mayové – se soustředily na kulty **bohů deště, vlhkosti, plodnosti a vegetace** (a uctívali **vodní zvířata** jako hady či kajmana), obětovali jim **plačící děti**, jejichž slzy evokovaly déšť (věřili, že pláč dítěte přivolá nezbytný déšť)
- **militantní kmeny** – jako Aztékové či Toltékové – uctívali **boha Slunce** (a **orly**, kteří ho symbolizovali) a **boha války** a **obětovali** jim zajatce
- **panteony** těchto etnik jsou komplikované – jednotliví bohové si vzájemně přebírají **atributy i jména**
  - německý antropolog **Kirchhoff**: „Nechápal jsem aztécké náboženství, dokud jsem si neuvědomil, že Coatlicue byla matkou své babičky.“
- základní myšlenkou **mezoamerické kosmologie** byla představa o nutnosti **spolupráce** mezi **bohy a lidmi**:

- bohové dávají lidem **světlo, teplo, déšť** – a lidé je mají na oplátku za povinnost žít je **lidskou krví a lidskými srdci**, jinak by slunce mohlo zeslábnout a jednoho dne nevybojovat svou **každodenní bitvu** s nepřátelskými **silami temna**
  - proto Toltékové a Aztékové přijali zodpovědnost za horlivé **udržování chodu světa**, vykupované ustavičnými **válkami** a získávání **zajatců** coby četných lidských obětí
- **válka** byla pro Aztéky principem, který jim umožňoval **zachovávat svět** – jakousi živoucí **bohoslužbou**, i to byl důvod značně okázalých válečných oděvů bojovníků dvou elitních složek **Orlů a Jaguárů**, kteří považovali své válečné výpravy konané pro získání obětí za **obřad**, válka tak pro ně byla **rituální aktivitou**
  - tzv. **květinové války** (květina byla v Mezoamerice symbolem srdce)

Olmékové:

- jsou nejstarší nám známou civilizací, která začala v Mezoamerice budovat kamenná kultovní střediska
- četné obřady a rituální úkony, které máme spjaté nejvíce s mayskou kulturou, mají svůj původ už v olmécké kultuře
- vše nasvědčuje, že olmécké náboženství vzniklo z původního **šamanismu** jeho transformací v **centrální kult** charakteru jakéhosi městského („státního“) náboženství, kdy jednotlivá božstva měla (aspoň částečně) **zvířecí podobu** a celý kult se soustředil kolem **jaguářího božstva**, přičemž z obřadního hlediska byla ústřední plodinou kukuřice
- jaguáří bůh byl jakýmsi prabohem, z něhož později vznikli mezoameričtí **bohové deště** – mayský **Chac** i aztécký **Tlaloc**

- také představa **seker** jako blesků (hromových atributů boha deště) měla a dodnes má v Mezoamerice značné rozšíření (podobně jako slovanský **Perun** či germánský **Thór**)
- olmécký **Pán úsvitu** (Tlahuizacalpantecuhtli, jehož ztělesněním byla **Jitřenka**, čili planeta Venuše) každé ráno vynáší **slunce** na oblohu, slunce je podle jejich představ malým **dítětem** (sluneční dítě), zatímco Pána úsvitu zobrazovali jako mládence
- přírodní **šamanská společenství** se ostatně zachovala u četných potomků původních obyvatel Mezoameriky, kteří zůstali žít podle tradičních zvyklostí až do druhé poloviny 20. století, jako např. guatemalští Tzutuhilové, pak i je pohltila konzumní kultura

Mayové:

- nadvláda **Toltéků** na Yucatáně od 9. stol. (a následně **Aztéků**) narušila původní **náboženské přesvědčení** Mayů do té míry, že je dnes velmi složité **rozlišit** mezi původními a vnucenými rysy
- kromě 4 dochovaných mayských **kodexů** se dochovalo také několik **rukopisů** zaznamenaných sice v mayštině, nicméně zapsaných latinkou (viz např. *Popol Vuh*)
  - původní kodexy jsou nazývány podle měst, v nichž jsou dnes uchovávány, obsahují popis kalendářních záležitostí, zemědělských cyklů, astronomických úkazů i mytické příběhy a rituální úkony
  - *Drážďanský kodex, Pařížský kodex, Madridský kodex, Codex Grolier*
  - dochované kodexy jsou dostupné v kvalitně naskenované podobně na následujícím odkazu:
<http://www.famsi.org/mayawriting/codices/index.html>

Drážďanský kodex

Spis nazvaný *Popol Vuh* (maysky *Kniha rad*):

- záznam několika mýtů mayského kmene **Quiché**, jenž byl v **16. stol.** (v počátku conquisty) zapsán anonymním mayským vzdělavcem latinkou tak, že zapsal výslovnost mayského jazyka quiché
- k dalšímu důležitému počínu došlo až v **18. stol.**, kdy španělský kněz **Francisco Ximénez** přeložil tento zápis z mayštiny do španělštiny
- není proto jednoznačné, zda mohla být výsledná podoba spisu ovlivněna knihou *Genesis* (např. úvodní verše popisují pravodstva a prázdnotu i příkaz k množení stvořených tvorů), ale je to málo pravděpodobné
- **kritické vydání** bylo pořízeno až roku **1944** německým amerikanistou jménem Schultze-Jean

- tento „epos“, jak bývá *Popol vuh* ne zcela přesně označován, zaznamenává tři mytologické okruhy:
- **1. okruh** tvoří mýtus o stvoření **4 světů** (tzv. sluncí) včetně jeho obyvatel (lidí i zvířat) a následné **ničení** jednotlivých světů včetně způsobu, jakým k tomu pokaždé došlo (přírodní živly ovládnuté vždycky některým z panteonu mayských bohů)
- **2. okruh** pojednává o osudech dvou hrdinských dvojčat (**Huanahpú** a **Ixbalanque**), jejichž matkou je podsvětní bytost **Krev** (kterou na svět poslal jejich otec se strýcem), dvojčata v souvislosti s posvátnou rituální **míčovou hrou** putují do podsvětí, aby pomstili smrt svého otce a strýce (také dvojčat), a stejně jako oni se kdysi dostali do podsvětí v souvislosti s míčovou hrou, na utkání je vyzvali vládci podsvětí – hrdinským dvojčatům se nakonec po mnoha útrapách podaří přelstít Pány a Paní smrti

- **3. okruh** popisuje **stvoření současných lidí** a etnogenezi vládnoucí dynastie Quiché Mayů, přičemž tento náš svět má být zničen zemětřesením
- tyto mýty tvořící *Popol vuh* byly do doby vniknutí Španělů na Yucatán patrně předávány **ústně** – pokud byly zaznamenány i písemně na papírových leporelech, pak se nám tyto písemnosti nedochovaly
- ve **20. stol.** byly objeveny některé **výtvarné artefakty** zobrazující některé pasáže z tohoto „eposu“, z nich je patrně nejvýznamnější **keramická nádoba**, na níž jsou zpodobněny několikrát výjevy z mýtů obsažených v *Popol vuh*, či **jeskynní nástěnná malba** dvojčat Hunahpua a Ixbalanqua nacházející se v guatemalské jeskyni **Naj Tunich** (jeskyní komplex vypráví o spjatosti podzemních prostor s podsvětím v náboženských představách Mayů), zdejších zhruba **40 nástěnných maleb** je skvěle provedeno, jejich autory mohli být tvůrci kodexů

- **příběh hrdinských dvojčat:**
  - **Jeden Jedenstřelec** (Hun Hunahpú) měl **2 syny** dvojčata jménem **Jeden Střelec** (Huanahpú) a **Malý Čaroděj** (Ixbalanque), kteří se vypravili do **podsvětí** najít svého otce Jeden Jedenstřelec a jeho bratra-dvojče **Jeden Sedmstřelec**, kteří tam kdysi zůstali, když podlehli vládcům podsvětí **Jeden Smrt** a **Sedm Smrt** (byli rituálně **obětováni** na míčovém hřišti), předtím však ještě Jeden Jedenstřelec oplodnil v podsvětí ženu jménem **Krev**, která vyšla na zemi ke **Stařeně** (své nastávající tchýně, matce starších bratrů) a tam porodila právě syny od Jeden Jedenstřelec: hrdinská dvojčata, která později přelstila Pány podsvětí a zachránila tak z podsvětí i svého otce a strýce
- kromě několika **malovaných scén** se v této jeskyni nachází **40 glyfických nápisů**, stáří maleb i nápisů je odhadováno do doby 7. – 8. století, ač jeskyně složila k rituálním účelům už nejméně o tisíc let dřív

malby v Naj Tunich

malby v Naj Tunich

Popol Vuh – keramika

- **olmécké stély č. 2 a č. 25 z lokality Izapa**, na nichž je výjev s **hrdinskými dvojčaty** a mytický pták **Vukub Kakixoma**, nás vedou k předpokladu, že mayská mytologie vychází z mnohem starší **olmécké kultury** (resp. na ni navazuje)

stéla 25 (Izapa)

Panteon mayských bohů:

- podle **jmen** známe původních mayských bohů jen několik, nicméně jak pokračuje archeologický průzkum (který je na Yucatáně porostlém těžko prostupnými pralesy teprve v počátcích), dozvídáme se stále více (známe však mnohdy aspoň i aztécké období dalších původních mayských bohů)
- nejvýznamnější bohové byli **čtyřjediní** – např. bůh deště **Chak**, ostatní bohové byli **podvojní**: každý měl kromě svého **pozitivního aspektu** i své **negativní alterego** – např. **bůh Slunce** měl temný aspekt v podobě **jaguára**, ve které procházel během každé noci 9 podsvětními vrstvami (od 19 do 5 hod.), zatímco ve své jasné podobě ve dne stoupal a klesal 13 vrstvami nebes (od 5 do 19 hod.)

Itzamna – bůh **Stvořitel** všech lidí i věcí, včetně písma a knih, původně patrně **nejvyšší bůh** Mayů, který byl **dobrotivý** (ve své původní podobě nebýval zobrazován se **symboly smrti**)

- mohl však být zobrazován také jako **nebeský drak** se 2 tvářemi (1 slunce polyká, 2. vyvrhuje), který mohl personifikovat **Mléčnou dráhu**, ostatně v *Drážďanském kodexu* je zobrazen coby obrovský **zemský kajman**, sesílající na zem **potopu** (po boku své manželky Ixchel), coby kajman také patrně personifikoval **Strom života**
- později některé z jeho **funkcí** přebrali **jiní bohové**, kteří se dostali na vrchol panteonu (např. mayský **Chak**; u Aztéků později bůh slunce **Huichilopochtli**)

Itzamna v *Drážďanském kodexu*

Kukulkán (v nahuatlu **Quetzalcoatl**: u Toltéků i Aztéků) tj. **Opeřený had**, bůh **větru**; v každém obřadním centru představoval **nejvyšší kněz** právě Kukulkána

- Chak** – bůh **deště, blesků a bouře** (hromovládne a závlahové božstvo), ovlivňoval pomocí deště vodní zdroje a byl patronem zemědělství, zobrazován se zakřiveným nosem (jeho masky zdobí četné budovy obřadních center na Yucatánu)
- v současném domorodém mayském jsou obřady jeho kultu udržovány **dodnes**, byť jsou většinou pokřesťanštěny (někde dokonce splynul s archandělem Michaelem)

Kinich Ahau – bůh **Slunce** (kult Slunce hrál u Mayů klíčovou úlohu, dominantním byl převážně v klasickém období, na vyprahlém Yucacátnu však inklinovali ke kultu plodnosti, deště a země), současní **Lacandónci** spojují Slunce s bohem ohně a války (jehož nazývají *K'ak'*), býval zobrazován s velkýma šilhavýma **očima**, opilovanými **zuby**, vyplazeným **jazykem** a zahnutými kančími **tesáky**, popř. **hadím tělem**

(Mayové věřili, že má za manželku **Lunu**), ve svém **nočním aspektu** putovalo v podobě **jaguára** každou noc **podsvětím**, aby ráno vyšlo vítězně na nebesa východní bránou

sluneční kalendář Aztéků

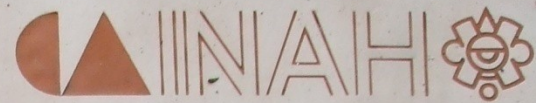

Sluneční brána v obřadním centru Chicanna

Estructura II

...o cierra la plaza principal
...nte, el punto cardinal más
...en la cosmovisión maya.
...l lugar donde diariamen-
...el sol, astro muy venerado
...iedad.

...uido sobre una pequeña
...artificial y consta de una
...En su interior hay vestigios
...artos: tres al frente y cinco
...posterior, todos techados
...maya. Los aposentos tie-
...tas para descansar y para
...ste edificio fue la vivienda
...cionario de alta jerarquía.
...nte la habitación central
...ara celebrar ceremonias
...ritual.

...erior y central se hallan
...na crestería. Esta otorga-
...ncia al edificio, pues ahí
...n imágenes de persona-
...es y de algunas deida-

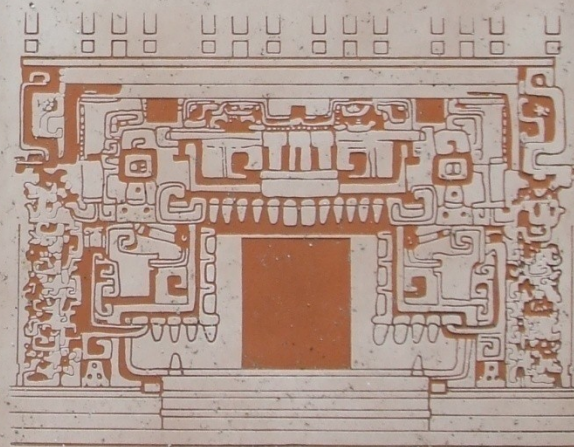
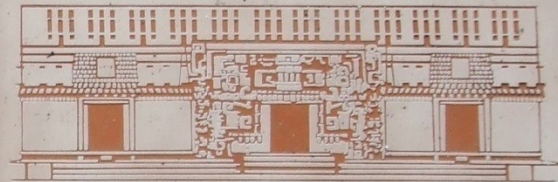
...n de la fachada es una
...ntaciones más comple-
...nservadas de Itzamná.
...ran cara con las fauces
...ino de acceso constitu-
...a cavidad bucal y, sim-
...ndica la introducción a
...e la poderosa deidad.
...de las habitaciones ubi-
...los, se aprecia la repre-
...la vivienda tradicional
...con techos y muros de
...erá.

Le pak'ila ku k'alik le nojoch k'i'iwik ti' u lak'inilo', le tséel maas k'a'ana'an ti' u tuuk'ulil maayao', tumen ku ya'alik ti' ku jóok'ol sáansamal le k'i'ino', jach k'ulinta'an ka'ach úuchij. Meenta'an yóok'ol jump'éeel but'bil lu'um chéen jump'éeel taas yaan ti'. Tu yichilile' yaan káakachil waxak wa oocho u p'éeel mejen ichil najilo'ob: óoxp'éeel tu táan yéetel jo'op'éeel wa siinko tu paachilil, tuláakalo'ob yaan u jo'ol najil p'ulukbál. U yichililo'obe' yaan tu'ux u k'utal yéetel u wenel máak. Le pak'ila' meyajnaj tia'al u kuxtal máak ka'anal u myaatsil. Le chúmuk ichil najo' míi meyajnaj tia'al u beeta'al k'ulintaj. Tu ka'anlil yéetel tu chúmukile' yaan

k'akachil jump'éeel ts'o'okolil jo'ol najil. Léla' ku jats'utskintik le pak'ila', tumen te'elo' yaan ka'ach oochelil k'a'ana'an máako'ob yéetel xan ti' jaytúul k'ujó'ob. U jats'utsil u táanile' ku ma'alob ye'esik u yoochehil Itzamná. Bey jump'éeel nojoch táan ich yéetel u chi' japa'an; u yokolile' u yokolil le chi'o' yéetel ku ye'esik u yokolil tu jobnelil le mu'uk'an k'ujó'. Tu fáanil le ichil najo'obil yaan tu tséelo'obo', ku yila'al u betpajilil le úuchben maaya najo'obo': naj yéetel jo'ol najil yéetel pak'ilo'obil xa'an yéetel che'.

This building closes the principal plaza to the east, the most important cardinal point in the Maya vision of the universe, as it alludes to the place where the sun, which was very much worshipped in ancient times, is reborn daily. It is built upon a small artificially leveled area and has only one story. Inside there are remains of eight rooms: three to the front and five on the back side, all roofed over with the Maya arch. The rooms have benches for resting and spending the night. This building was the house of an official of the hierarchy. Probably the center room was used for ritual ceremonies. The remains of a roof comb were found on the upper center part. This gave

grandeur to the building as they modelled images of important personages as well as some gods there. The decoration of the façade is one of the most complete and best-preserved representations of Itzamná. It resembles a great face with an open mouth; the entrance doorway constitutes entrance into the buccal cavity and symbolically, indicates the introduction to the entrails of the powerful god. On the façade of the rooms located to the sides, one can appreciate the representation of the traditional Maya home: houses with roofs and walls made of palm and wood.

Hunab Ku – (v mayském nářečí „*Jeden bůh*“) bůh **kukuřice**, byl asi nejvýznamnější bůh Mayů)

- podle některých zdrojů byl **Itzamná** jeho synem, což by ho posouvalo do pozice prvotního stvořitele vesmíru (podobně jako Brahma v hinduismu), snad on **stvořil lidi z kukuřice**
- spojoval v sobě **2 protipóly: zemi a oblohu** (proto byl jeho symbolem pták **kvesal** a had **chřestýš**)
- zobrazován jako krásný **mladík** s vlasy připomínajícími chmýří kukuřičných klásků, s protáhlou hlavou (**75% stravy** Mayů tvoří dodnes **kukuřice**, proto se jedná o božstvo životně důležité)
- dříve mu byly během sucha **obětovány děti** – a dokonce i současní **Lacandonci** dodnes věří, že **pojídá děti** coby obětiny:
  - traduje se u nich dodnes, že do **kukuřičných polí** na vymýcených plochách v hustém pralese nesmí jít samotné žádné **dítě** do věku **10 let**, protože by si ho **kukuřice** mohla **vzít**, což je zvlášť nebezpečné v době, kdy **dozrává** – jenom když **prší**, může jít bez

obav na kukuřičné pole kdokoli, protože když kukuřice dostává vláhu, je pokojná a veselá, ale když je sucho a kukuřice potřebuje **vodu**, je to **nebezpečné** zvláště pro děti (pamětníci boha kukuřice v období sucha v polích **vídali** – požívá **děti**, protože ty pro něj **představují život**)

- byl-li bohem kukuřice **Hun Hunahpú**, tak měl snad **2 syny**:

Hrdinská dvojčata – 1. byl božstvo Slunce nebo Venuše, 2. byl božstvo nočního Slunce

Moctezumova čelenka z per kvesala

Ixchel (tj. „Paní Duhy“) bohyně **měsíce**, léčitelství, gravidity a porodů, tkaní, záplav a povodní

- měla 2 podoby: krásná **mladá žena** obnažená do půli pasu (tak jak chodily i mladé mayské ženy) bez pokrývky hlavy coby aspekt bohyně přibývajícího měsíce, často s **králíkem** v náruči (viz severoamerické mýty o původu králíka z měsíčních skvrn na povrchu měsíce, Mayové ho považovali za **Pána Luny**) – a stará **babizna** coby aspekt bohyně **ubývajícího měsíce**, která má pokrývku hlavy z **hada** zapleteného do vlasů, někdy má na končetinách **drápy** typické pro dravce (snad jaguáry)
- bývala zobrazena i s **tkalcovským stavem** (resp. tkalcovským rámem), někdy mohla mít dokonce i vousy
- někde byla i **bohyní země** a zabezpečovala **plodnost** země
- byly jí zasvěceny **svatyně** při východním pobřeží Yucatánu (mex. státu Quintana Roo) na mořských **ostrovech Cozumel** a **Isla Mujeres**, kam konaly převážně ženy hromadné poutě

- v mýtech se objevují příběhy o **konfliktech** při soužití **slunce a měsíce**, které vyúsťují v **zatmění** slunce
- při porodu mívaly Mayky její sošku v blízkosti za účelem zdárného průběhu porodu
- v pokřesťanštěných oblastech je ztotožňována s **Pannou Marií**

Lidské oběti bohům:

- i Mayové provozovali **lidské oběti** – ale nedosáhly takových rozměrů jako v případě **Aztéků**
- např. bohu deště **Chakovi** byly zasvěceny **cenoty** (údajně žil v cenotu v **Chichen Itzá** obývaném nejprve Mayi a později Toltéky, kteří město přestavěli do dnešní podoby), kam mu byly vhazovány **oběti** – nejen vzácné předměty, ale i **lidé** včetně dětí:
  - přítomný dav pak vždy čekal až do poledne, zda lidská oběť náhodou **přežije** a vyplave na povrch, v takovém případě se k oběti seběhli **kněží**, vytáhli ji na povrch a vyptávali se na **poselství** od boha deště – odpovědi takových obětí měly charakter věštek ohledně budoucí **úrody a počasí**

posvátný cenote v Chichen Itzá (kdysi poutní místo)

cenote poblíž Valladolidu

- Mayové mají několik verzí mýtu o vzniku světa (většinou se uvádí že 8), zde je jeden:

O původu země a oblohy:

- za velmi dávných časů, než vznikl svět, pokrývala zemi Mayů jen samá **voda** a hned na ní ležela **obloha**
- v těch pradávných dobách nežili ještě lidé, zvěř ani rostlinstvo, existovala jen dvojice moudrých bohů: **Velký otec** a **Velká matka**
- dávní Mayové tvrdili, že tehdy Velký otec miloval Velkou matku a objímal se s ní – on byl **vodní živel** a ona **země pod ním**
- když se jednou Velký otec probudil, řekl:
  - „Velká matko, je třeba zvednout oblohu do výšky, aby na zemi mohl vzniknout život. Voda se musí stáhnout do moře, kam patří, aby vynikly kopce a pohoří.“
- ozvěnou jeho hřmotného hlasu vznikaly drahokamy

- a Velký otec vzal jeden z drahokamů, položil ho doprostřed země a způsobil tím, že se začal probouzet **duch kukuřice**, který spal pod povrchem země, a ze zemské kůry vyrostl **první strom** na světě – jeho kmen připomínal **sloup** a jako sloup podpíral **nebeskou klenbu**
- tím prvním stromem byla majestátní **ceiba** s mohutnou korunou – proto byl tento strom pro Maye tak důležitý, že se stal jejich posvátným stromem
  - „A zůstane tím obloha nad zemí dostatečně podepřená?“ obávala se Velká matka...
  - „Samozřejmě,“ odpověděl Velký otec a vzal do ruky další **čtyři drahokamy**.
- každý z nich položil do jednoho ze čtyř koutů země: ve východním vyrostl strom s **červenými květy**, v severním strom s **bílými**, na západě strom rozkvetl květy **modrými** a na jihu **žlutými**

- pět ohromných stromů ceiba pak podpíralo nebeskou klenbu a jejich kořeny pronikly pevně do hloubi země – tak zůstala země navždy oddělena od oblohy
- vody se postupně uklidnily a vlily do moře, řeky začaly protékat mezi kopci a údolími hor, vytvořila se jezera a moře se stáhlo ke svým dnešním břehům

Aztékové:

- přišli do Mexické plošiny ze severu (z JZ USA) jako kočovníci, hovořili jazykem **nahuatl** (aztécká kultura je součástí nahuaské kultury)
- v Mexické plošině přejali učení Mayů a Toltéků
- hlavním městem (správním střediskem oblasti hospodářsko-vojenského vlivu) byl **Tenochtitlán**, který Španělé vedeni **Hernánem Cortésem** (přitáhl **1519**) srovnali se zemí a na jeho místě postavili **Ciudad de México**
- jádrem Tenochtitlánu bylo ohrazené **obřadní centrum**, jemuž dominovala cca **50m** vysoká **pyramida**, na jejímž vrcholu byly – pro mezoamerické prostředí nezvykle **2 chrámy** (1. zasvěcený bohu války a aspektu slunce vítězího nad temnotou **Huitzilopochtlimu**, jemuž byly přinášeny lidské oběti, a 2. zasvěcený bohu vod a deště **Tlalocovi**), při slavnostním otevření této pyramidy bylo kněžími obětováno **20.000 lidských obětí**

na vrcholku pyramidy

- šlo o válečné zajatce **Huastéky**, kteří se vzepřeli dominanci Aztéků a trojspolku, obětování trvalo 4 dny vždy od úsvitu do soumraku)
- chrám zasvěcený patronu **věd a umění Quetzalcoatlovi** stál samostatně, stejně jako např. chrám **boha temnot Tezcatlipoky**
- mezi pyramidami stály **domy kněží** (jako v mezopotámských městských státech), vně ústředního chrámového komplexu byly rozloženy **paláce příslušníků elit** (každý z nich umístěn na vyvýšené kamenné plošině, aby byl chráněn před záplavami), skládaly se z desítek přízemních budov s plochými střechami, obklopených zahradami, s vlastními **obřadními plochami**
- domy **prostých obyvatel** byly soustředěny do prstence kolem centrální oblasti a okolo nich se nacházelo zemědělské zázemí
  - film **Apocalypto** zobrazuje Aztéky, nikoli Maye, jak tvrdí tvůrci (jde o počátek **conquisty**, kdy už Mayové opustili svá kamenná města)

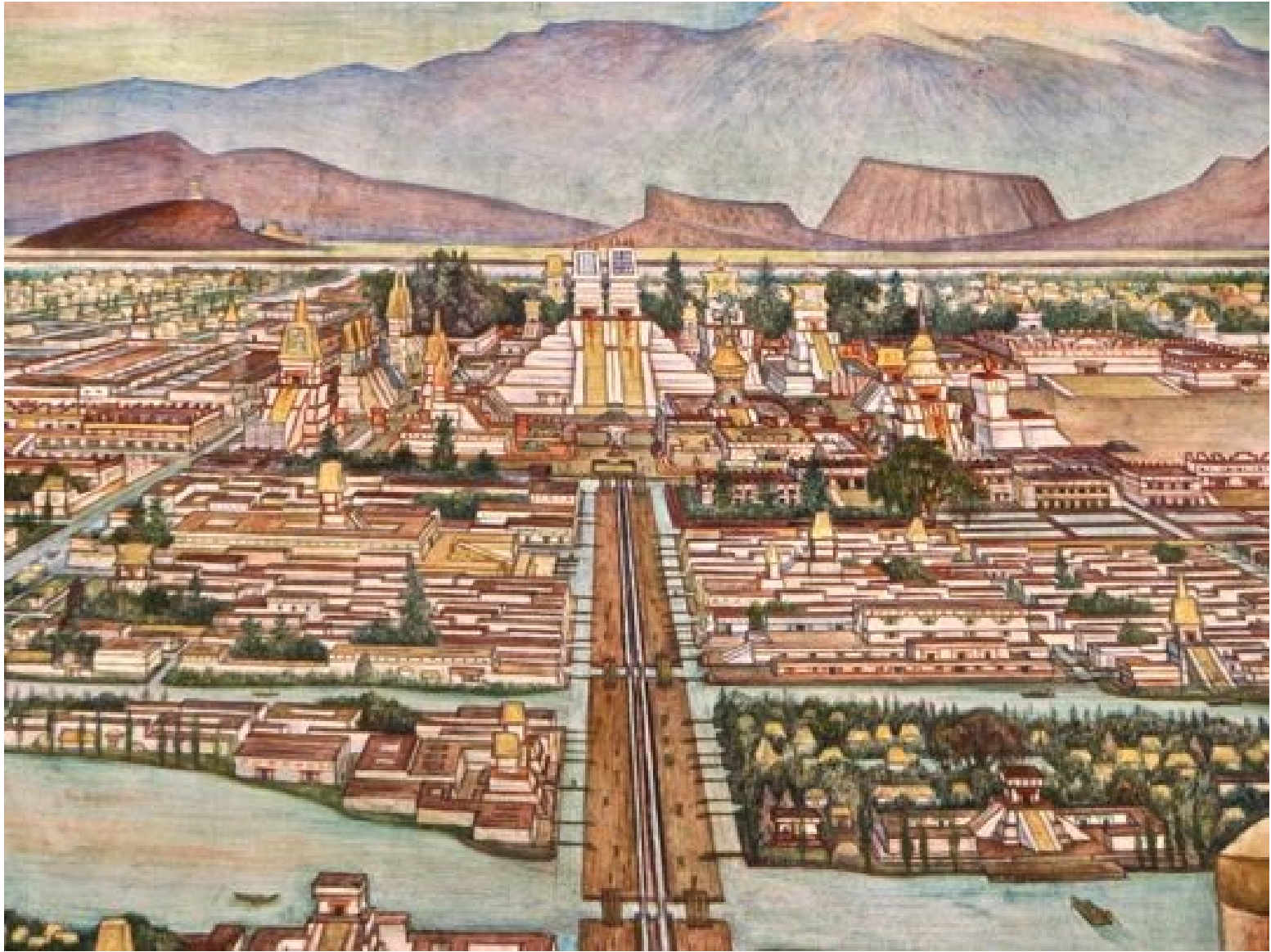

oblast aztéckého vlivu roku 1519

Tenochtitlán

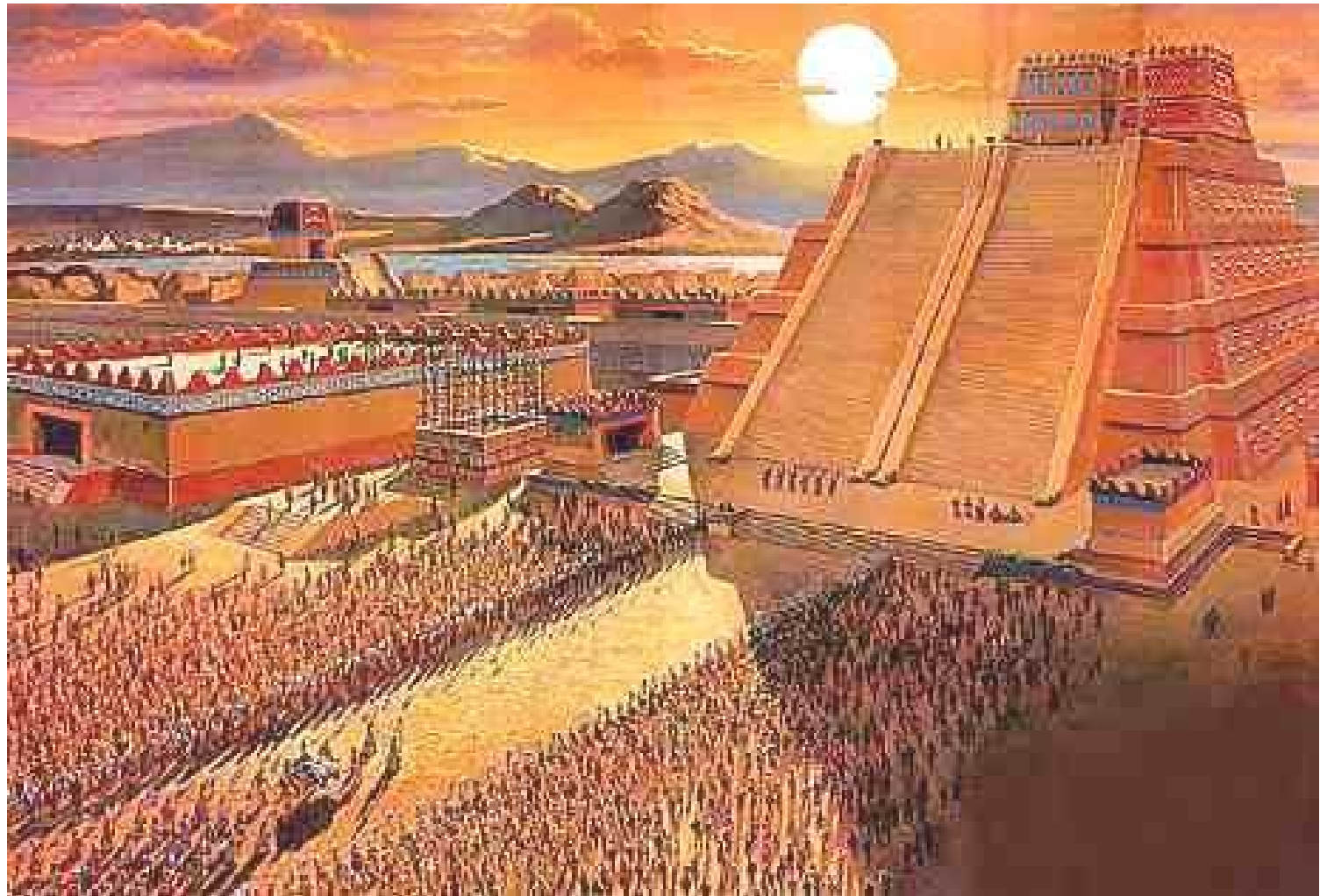

Tenochtitlán

Tenochtitlán – posvátný okrsek

Tenochtitlán – hlavní pyramida se 2 chrámy

Un viaje al mundo azteca

Los vestigios del que fuera el centro político y religioso del imperio azteca lucen un nuevo aspecto.

Infografía: REFORMA/Jorge Peralta. Investigación: Noé Sotelo. Fotografías: Fabián García.

Con la intención de ofrecer más seguridad a los visitantes y mantener en buen estado la Zona Arqueológica del Templo Mayor, se sustituyeron mil 217 metros cuadrados de láminas en diferentes áreas, lo que permitirá al público visualizar mejor los atractivos del lugar.

1 Coyolxauhqui
En las escalinatas que llevaban a la parte superior del Templo Mayor se colocó el monolito de la Coyolxauhqui, donde se supone cayó desmembrada esta deidad, luego de que su hermano Huitzilopochtli la decapitara. Esta pieza es una reproducción.

2 Altar a Tzompantli
Pequeña estructura con una escalinata orientada hacia el poniente y adornada con más de 240 cráneos de piedra. Se encuentra al norte del Templo Mayor, tal vez indicando el camino hacia el Mictlán, lugar de los muertos.

3 Chac mool
En el oratorio a Tlaloc existe una pieza conocida como Chac mool, la figura sostiene una vasija, donde Tlaloc, el dios de la lluvia, guardaba el agua. A pesar de los años, la pieza conserva los colores originales con los que fue hecha.

4 Casa de las Águilas
Este lugar era un recinto con varias habitaciones, donde los guerreros de la orden de las águilas llevaban a cabo ceremonias y rituales de tipo religioso, algunos de ellos de auto-sacrificio en estas banquetas adosadas.

5 Templo Rojo Sur y Norte
Son dos pequeñas estructuras que flanquean el Templo Mayor, las cuales fueron decoradas con pinturas de color rojo y están dedicadas a las deidades relacionadas con el canto, la música y las artes.

Ayer majestuoso
El Templo Mayor en su época de apogeo. La gran pirámide guardaba en su interior las 11 etapas constructivas que la formaron.

A la entrada del centro ceremonial se hallan dos serpientes onduladas que vigilaban el acceso al Templo.

En el interior de la vasija que sostiene el Chac mool, se guardaban la sangre y los corazones de los guerreros sacrificados.

Adoratorio dedicado a Tlaloc, Dios de la Lluvia, que daba el agua para beber y para que crecieran las plantas.

Adoratorio dedicado a Huitzilopochtli, Dios de la Guerra y el Sol, que protegía a los mexicas desde que partieron de Aztlán.

Piedra donde sacrificaban a guerreros enemigos capturados en el campo de batalla.

Cada 52 años, los mexicas construían un edificio nuevo sobre el anterior para darle la bienvenida a un nuevo ciclo.

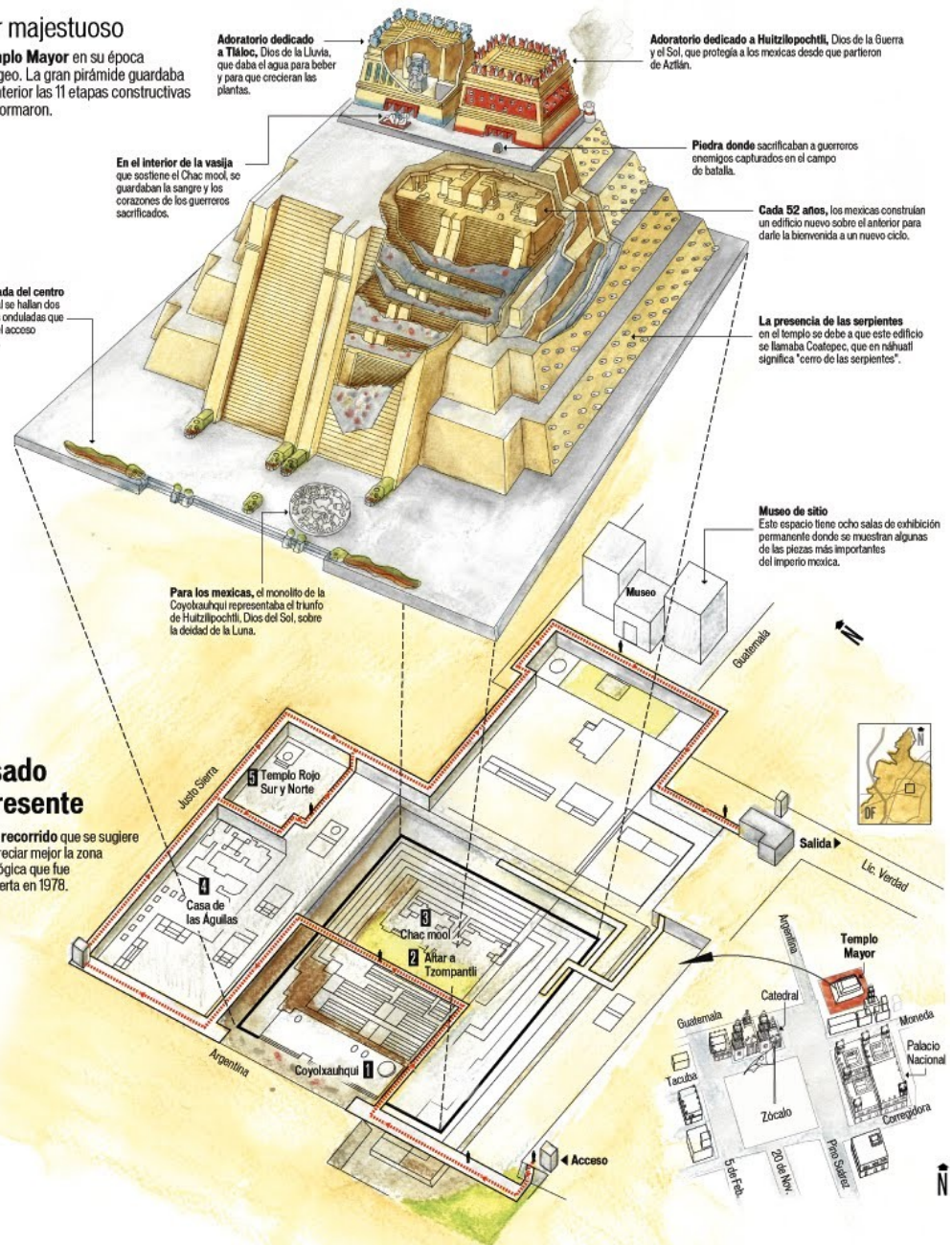
La presencia de las serpientes en el templo se debe a que este edificio se llamaba Coatquec, que en náhuatl significa "centro de las serpientes".

Museo de sitio
Este espacio tiene ocho salas de exhibición permanente donde se muestran algunas de las piezas más importantes del Imperio Mexica.

Para los mexicas, el monolito de la Coyolxauhqui representaba el triunfo de Huitzilopochtli, Dios del Sol, sobre la deidad de la Luna.

Pasado y presente

Este el recorrido que se sugiere para apreciar mejor la zona arqueológica que fue descubierta en 1978.

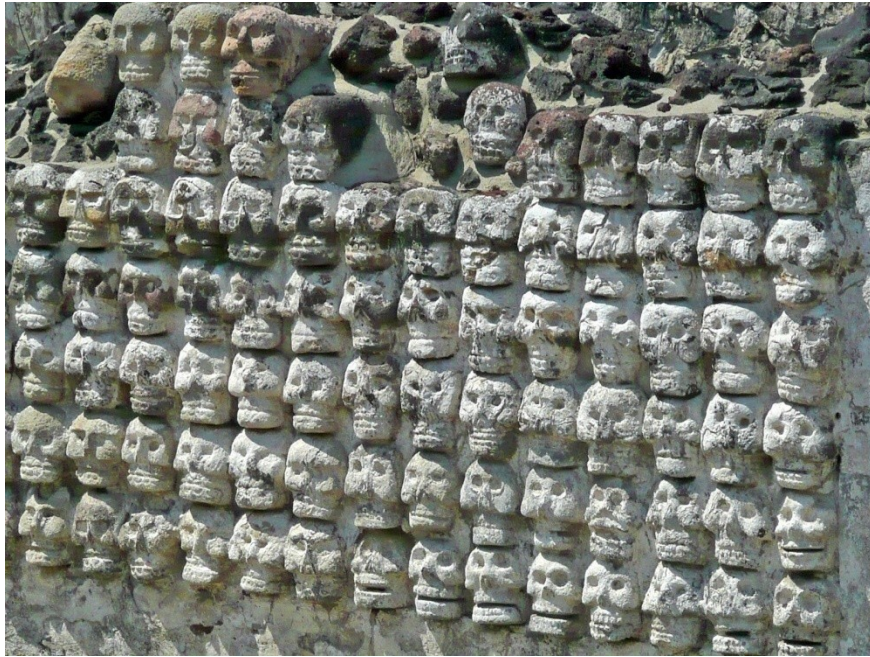

Tenochtitlán – zbytky hlavní chrámové pyramidy (Templo Mayor)

původní podoba hlavní chrámové pyramidy

Aztécký panteon:

- bohové sídlí v **9 podsvětních** a **13 nebeských vrstvách**, proto bylo 13 božstev nebe (každý pro 1 vrstvu) a 9 božstev podsvětí
- hlavní božstva **plodnosti, deště a zemědělství** byla uctívána různými kulturami v celé **Mezoamerice**, vyskytovala se v podobě **manželských párů**, čímž tvořila soulad vzájemně se doplňujících **protikladů** (mužská a ženská podoba)
- každý den složitého maysko-aztéckého **kalendáře** měl vlastního **boha-patrona** (jejich jména se nedochovala, ale glyfy ano)
  - podobně se nedochovala jména většiny mayských bohů (až na výjimky), známe jen jejich glyfy, zatímco jména aztéckých bohů známe poměrně dobře

Ometecuhtli a Omecihuatl (Pán a Paní podvojnosti) **stvořitelská božstva**, dala život **400 bohů** a následně i **lidí** (aztécká metafora pro velké množství)

- znakem **Ometecuhtliho** byl **obětní nůž** a **blesk** představující nebeské světlo a energii, zatímco **Omecihuatl** doprovázela symbolika **země, hada** a někdy i **sukně z hvězd**
- společně vyjadřovali princip plodnosti a růstu, nebyli však (podobně jako v Indii Brahma) příliš uctíváni, protože neměli přímý vliv na každodenní životy lidí

- Huitzilopochtli** (Kolibrík jihu) – bůh **války** (není pravda, že byl přímo bohem **slunce**), ústřední božstvo, jež učinilo z války **posvátný akt** (tj. zajišťování válečných zajatců coby nezbytných obětí, které se v 15. a počátkem 16. stol. rozmohlo – ono vlastně v aztéckém světě bylo všechno ritualizované)
- **kult slunce** byl podle všeho v aztéckém prostředí původně dominantní a tak silný, že se rozdělil do **několika slunečních aspektů**, které byly personifikovány a uctívány jako samostatné božstvo
    - něco podobného ostatně známe i z jiných náboženských systémů, např. ze staroegyptské mytologie
  - nešlo přitom jen o **denní** a **noční aspekt** slunce, ale i o jeho jednotlivé **fáze** při každodenní pouti oblohou (při svítání vítěz nad temnotou, dále dítě, muž, stařec, po západu slunce pán zesnulých)

Huitzilopochtli

- bohem, který personifikoval slunce coby denní zdroj světla a tepla, byl:

Tonatiuh (tj. Ten který hřeje) právě on býval nejčastěji zobrazován coby **antropomorfizované slunce** (se slunečním kotoučem na zádech), coby dopolední slunce stoupající byl označován jako **Krásný Mládenec** (Piltzintecuhtli Xiuhpiltontli), přičemž v tomto aspektu bylo slunce vnímáno nejrozšířeněji, coby odpolední klesající slunce byl označován jako **Sestupující** (Temoctzin) a v této fázi již byl vnímán s určitými démonickými rysy – z mytologického hlediska se jednalo o **jaguáří rasy**, které naplno náležely až podsvětnímu aspektu slunce

- jeho symbolickým zvířetem byl **orel** (když se vrhá střemhlav na svou kořist, klesá k obzoru podobně jako zapadající slunce, a když loví hady, připomíná slunce vítězí nad silami temna)

Tonatiuh

Coyolxauhqui (Má na tváři rolničky) jeho sestra, kterou hned po svém narození **zabil** i se 400 hvězdami (400 výraz pro velké množství)

- bohyně **Měsíce** – ujímá se však vlády vždy na noc, ráno je vycházejícím sluncem pokaždé znovu poražena

Coatlicue (Hadí sukně) – bohyně **země**, **matka** boha **Slunce** i bohyně **Měsíce**

- byla **božstvem smrti** a její vyobrazení v sobě soustřeďovalo mnohočetné hrůzy všehomíru, ale i proto se stala symbolem znovuzrození i patronkou jara (viz např. Višnu v hinduismu)

Tlaloc (Nápoj země) bůh **deště**, vládl **padajícím vodám**, o jeho významu svědčí i to, že v Tenochtitlánu sdílel nejvýznamnější pyramidu s bohem Slunce

- měl čelenku z volavčího peří, kulaté oči, tesáky, nápadnou vlnovku kolem rtů a posvátnou zakřivenou hůl, kterou metal blesky
  - Aztékové se pokoušeli naklonit si ho **lidskými oběťmi** a na jeho počest se očišťovali v **parní lázni**, někdy také obřadně a velmi krutě týrali malé **děti**, aby svými **slzami** přivolaly déšť

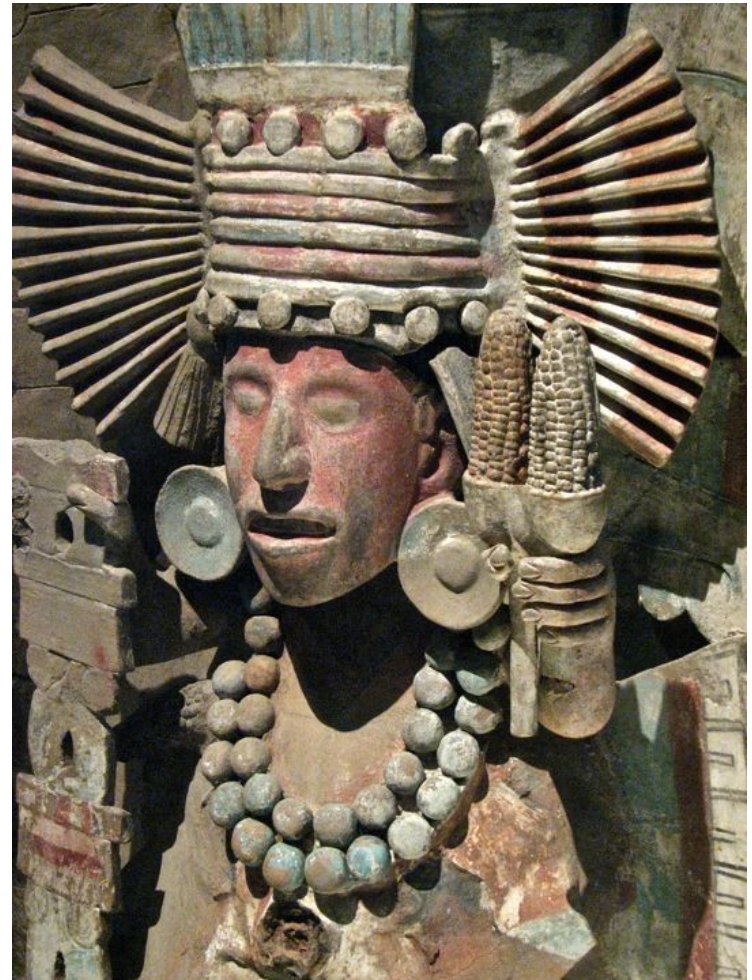
Ehecatl – bůh větru

Chalchiuhtlicue (Tyrkysová sukně) jeho manželka, vládla **stojatým a tekoucím vodám**

Huehuetotl (Staré božstvo) patron **ohně**, zpodobňován jako starý muž

Centeotl (Pán kukuřice) a jeho žena **Xochiquetzal** (Květinový pták) byli božstvy **jara a kukuřice**, ztělesněním **mládí a růstu**, jejich vyobrazení hýří květinami a ozdobami z per, avšak kult kukuřice měl i úzkou vazbu na **božstva smrti**, neboť úroda roste ze **země**, kam se mrtví po smrti vracejí

Centeotl

Xipe Totec (Náš pán z kůže stažený) mužské božstvo každoroční **jarní obnovy života**

- býval mu každoročně obětován zajatec, jemuž byla **zaživa stažena kůže**, do níž se jeden z **kněží** oděl jakožto do symbolu nového jarního hávu přírody

Mictlantecuhtli a **Mictlancihuatl** (Pán a Paní údolí smrti) děsivý manželský pár vládců podsvětí, Mictlantecuhtliho druhé jméno **Ixmoulic** (Má tvář zbavenou masa) napovídá o jeho vzhledu [viz obrázky]

Tezcatlipoca (Dýmající zrcadlo) bůh **války**, další božstvo **temnoty**, jež získalo své jméno podle svého hlavního atributu, totiž věšteckého zrcadla ze sopečného skla (obsidiánu), které nosilo připevněné na noze

- byl zrádný, všudypřítomný a vševědoucí, vše slyšící i vidící, stále se proměňoval a byl nositelem mnoha jmen
- vládl 4 světovým stranám, byl **patronem Jaguárů** (elitních bojovníků), zatímco Orlové byli zasvěceni Huitzilopochtlimu
  - každoročně mu byl v dramatickém obřadu **obětován mladík**, jenž přijal jméno **Texipitl** a byl celý rok uctíván jako **vtělení boha války**
    - nepředstavoval ho, ale **byl jím**, proto ho nádherně oblékali, tančili mu, zpívali a přinášeli krásné dívky; v den oběti jej slavnostní průvod přivedl k pyramidě, on vystoupal na její vrchol až k chrámu zasvěcenému Tezcatlipokovi a byla provedena **oběť**: Texipitlovi byl rozříznut hrudník a vytrženo z něj ještě tepající srdce, krví byla nasycena socha boha a bylo slavnostně oznámeno **zasvěcení nového Texipitla**, který po celý následující rok zažíval stejné pocty jako jeho předchůdce, dokud nebyl i on obětován bohu války...

Tezcatlipoca

Quetzalcoatl (Vzácný had) bůh **věd a umění** byl v mýtech často pojmán jako Tezcatlipokův protivník, jeho kult Aztékové přejali od **Toltéků**

- jeho podoba – had ozdobený peřím – symbolizoval **plynutí času**
- jako mytický hrdina se v doprovodu **Xolotla** (bůh v podobě psa) vydal do podsvětní říše **Mictlanu**, kde získal staré **lidské kosti** a oživil je vlastní **krví**
- podle jednoho mýtu spolu s Tezcatlipokem coby Pán dne a Pán noci **zřítili nebeskou klenbu** a společně ji pak vyzvedli

Tlatlahuqui Xiuhtototl (Božstvo červeného ohně) bylo zasvěceno **sopkám**, kterým byl přikládán velký duchovní význam, jakož i horám obecně, jež byly považovány za spojnice mezi **podsvětím, pozemským světem a nadsvětím**, protože v sobě ukrývaly jeskyně a prameny

Yacateuhctli (Pán s nosem) patron **obchodníků**, které ochraňoval při putování a pomáhal jim nalézt správné cesty

Ahuiteotl – patron **veselí a nevázanosti**, uctívali ho tuláci, prostitutky a zahaleči

- v Tenochtitlánu existoval zvláštní chrám nazvaný **Dům hada**, který byl vyhrazen pro „uvězněná“ **božstva poražených etnik**. Z těchto importovaných božstev byla nejdůležitější:

Tlazolteotl (Jedlice nečistot) **lunární ženské božstvo**, jehož uctívání souviselo s **kultem plodnosti** (bylo převzato od **Huastéků**), očišťovala svět od hmotné i duchovní špíny prostřednictvím lidských pokání

Aztécké mýty:

Pět Sluncí (Věků):

- svět (Slunce, tj. Věk) byl podle aztécké mytologie dosud stvořen již **5x** a **4x** byl zničen
- během **1. Slunce** zvaného **Čtyři Ocelot** žili na zemi obři, kteří byli sežráni jaguáry či bohem Tezcatlipocou (Dýmající zrcadlo)
- při **2. Slunci** nazvaném **Čtyři Vítr** stvořil bůh Quetzalcoátl nové lidi, ale nakonec je rozmetal větrnou smrští, nebo se proměnili v opice
- **3. Slunce** bylo označované jako **Čtyři Déšť** a bůh deště Tlaloc zničil svět ohnivým deštěm, přičemž se někteří lidé zachránili proměnou v ptáky
- ve **4. Slunci** zvaném **Čtyři Voda** zničila bohyně Chalchihuitlicue (Tyrkysová sukně) – vládkyně stojatých a tekoucích vod – většinu lidstva potopou, zachránili se ti, kteří se proměnili v ryby

- současný svět, v němž žijeme, tedy **5. Slunce** byl nazván **Čtyři Zemětřesení**, a začal snad roku **3113 př.n.l.** (výpočty nejsou přesné)
- mýty praví, že na jeho počátku byl svět zahalen do **temnoty** a bohové se rozhodli přivést k životu **nové Slunce** (nový Věk):

Mýtus o stvoření Slunce, Měsíce a hvězd:

- za dochování tohoto mýtu vděčíme mnichu a kronikáři **Bernardinovi de Sahagún** (autor kroniky *Historia general de las cosas de la Nueva España*)
- na sklonku každého kalendářního cyklu trvajícího **52 let** (tzv. svazek let), poté co se vystřídaly všechny možné kombinace slunečního kalendáře **haab** a posvátného kalendáře **tzolkin**, se konal **obřad nového ohně**
  - podobný obřad konali na sklonku každého roku i severoamerické kmeny

- kromě **posvátného kalendáře tzolkin** (s délkou roku 260 dní, odpovídající délce lidského těhotenství) měli ještě občanský kalendář zvaný **haab**, který podobně jako náš vycházel z délky **slunečního roku** (365 dnů, resp. 18 měsíců po 20 dnech a 1 dodatkového měsíce o 5 dnech za nepříznivé), kromě toho užívají dodnes i **lunární kalendář** (dřív však měli i další kalendářní systémy)
- posvátný a solární kalendář se sladily vždy po uplynutí **52 let** (dle našeho počítání času) v den, kdy byl konán **obřad nového ohně**
- mytologie vypráví, že na počátku cyklu byl svět zahalen do temnoty a bohové se rozhodli přivést k životu nové Slunce, proto se sešli v **Teotihuacánu** [Teotivacan], kde zapálili **ohně** (mytologická spojitost s obřadem nového ohně) a zvažovali, kdo by mohl osvětlovat svět **Pátého slunce**
- tento úkol na sebe vzal bohatý **bůh Tecusistecatl**, jenže se zdráhal vrhnout se do ohně, a tak se hledal další bůh, ale všichni se vymlouvali, protože měli strach z takového úkolu...

- a tak se obrátili na malého, od neštovic podobeného bůžka jménem **Nanahuatzin** [Nanavacin], který dosud nemluvil a jen poslouchal ostatní – a určili, že se obětuje on
- **Nanahuatzin** to vnímal jako projev jejich přízně a souhlasil
- Oba stanovení bohové zahájili **čtyřdenní pokání** a poté se o půlnoci shromáždili i s ostatními kolem **ohniště**, kde už čtyři dny hořel oheň – postavili se do dvou řad po stranách ohniště, oba zvolení bohové se postavili tváří k ohništi mezi řady stojících bohů, kteří vyzvali nejdřív **Tecusistecatla**, aby se vrhl do ohně
- ten se o to pokusil, ale dostal strach z žáru ohniště a ucouvl, takto se k ohništi přiblížil 4x, ale vždycky se zarazil a couvl
- a tak bohové vyzvali podobeného **Nanahuatzina**, aby se o oběť pokusil on – malý bůh zavřel oči, vyskočil a skočil přímo do ohně, v němž začal praskat jako předmět, který se pálí
- když **Tecusistecatl** viděl, že se vrhl hned napoprvé do ohně a setrvává v něm, zahanben se také vrhl do plamenů

- v tutéž chvíli ho do ohně následoval i jeden **orel** a popálil se (od té doby mají orli **peří** na koncích **načernalé**), za ním vběhl **jaguár** a ten se jen ožehl, proto mají skvrnití jaguáři **černé skvrny**
- bohové klesli na kolena a spatřili **Nanahuatzina**, který se stal **novým Sluncem**, jak rudý vychází na východě – nikdo však na něm nemohl spočinout pohledem, protože je oslepovaly zářící paprsky
- pak nad obzor vyšel **měsíc** – kvůli svému váhání však nebyl **Tecusistecatl** tak jasný jako slunce
- jenže slunce se na obloze **nehýbalo**, jen se nad východním obzorem **kolévalo** ze strany na stranu, a tak se i ostatní bohové museli vrhnout do plamenů, aby svou **obětí** zajistili novému slunci **pohyb po obloze** – a **Quetzalcóatlův vítr** jim vyrval srdce a oživil jimi nově zrozené **hvězdy** (mytologický precedens lidských obětí, aby se Slunce nezastavilo)

Mýtus o bohu války a vítězího slunce Huitzilopochtlim:

- bohyně země **Coatlicue** zametala jednou chrám, když se jí do záňadří snesl chomáček **kolibřího peří** a ona v důsledku toho **otěhotněla** – protože však otěhotněla ve svatyni, chtěly ji za znesvěcení svatyně její děti potrestat
- tu však z jejího lůna vyskočil její syn **Huitzilopochtli** – již dospělý a oblečen ve zbroji – a uťal své sestře, její dceři bohyni Měsíce **Coyolxauhqui** hlavu, načež se její tělo zřítilo z oblohy a roztříštilo se na kusy a také rozehnal **2x400** nepřátelských bratrů (400 jižních a 400 severních hvězd)
  - mýtus zajišťoval **legimitu bojů**, kterou Aztékové jako bojovný národ potřebovali: i **Huitzilopochtli** musel každé ráno s úsvitem vždy znovu svými **žhavými šípy** vyhnat z oblohy své nepřátele: **bohyni Měsíce** a **božstva hvězd** (proto byly zajatcům obětovaným Huitzilopochtlimu někdy natírány **tváře špínou** na znamení toho, že se jedná o nízké, noční bytosti)
  - násilí, boj a krvavá oběť se tak prostřednictvím mýtu staly legitimními prostředky ve vesmíru, v němž světlo zápasí se tmou, chlad s horkem, sucho s vláhou a hvězdy se sluncem

Mýtus o stvoření lidí:

- po zrození slunce odpočívali bohové ve svých sídlech, stromy kvetly, vody se hemžily rybami, ve vzduchu poletovali ptáci a na zemi žilo velké množství zvíře – ale žádný z tvorů nevěděl, komu za slunce poděkovat, což se bohům nelíbilo
  - „Nu což, stvoříme si člověka. Člověk na nás nezapomene a bude nám vděčný,“ řekli si bohové – a jak řekli, tak udělali:
- **bůh deště Tlalok** rychle uplácal **člověka z hlíny**, aby byl první, člověk z hlíny se však nedokázal postavit na nohy a sotva se dopotácel k první louži, voda ho na místě rozpustila a zůstala z něj jen hromádka bláta
  - „Jen Tlaloka mohlo napadnout uplácat člověka z hlíny,“ řekl **bůh jarní obnovy Xipe Totec**. „Uvidíte, že moji lidé se tak rychle nerozpustí.“
- vzal obsidiánový nůž, zbavil několik větví kůry a vyřezal **dřevěné figuríny** – měly ruce i nohy a voda jim neubližovala, a tak je

bohové nechali žít

- jenže dřevění lidé se chovali jako dřevění: tváře jim nikdy nerozjasnil úsměv a z očí jim nikdy nevytryskly slzy, nelítostně tloukli psy a nedávali jim žrát, hrnce a misky nechávali na ohni tak dlouho, až pukly žárem, a sami se mezi sebou bili tak, že jim dřevěné údy jen praskaly
- ani takoví lidé se bohům nelíbili, proto je stihl smutný konec – zvířata, hrnce, hole i kameny jim jednoho dne vyhlásily **boj**: zapálili velké ohně a zahnali do nich všechny dřevěné lidi, kteří nakonec shořeli jako obyčejné větve, z nichž byly vyřezané
- pak řekl **bůh války Tezcatlipoca**:
  - „Hlíny a dřeva je na světě dost, proto z nich lidi nestvořím. Nejvzácnější je zlato,“ a stvořil lidi ze **zlata**, oči jim udělal ze **smaragdů** a jiných drahokamů.
- nebylo těch lidí moc, ale zářili a byli velmi krásní, a tak jim každý sloužil a bál se jich – a oni si všechno bez rozpaků brali

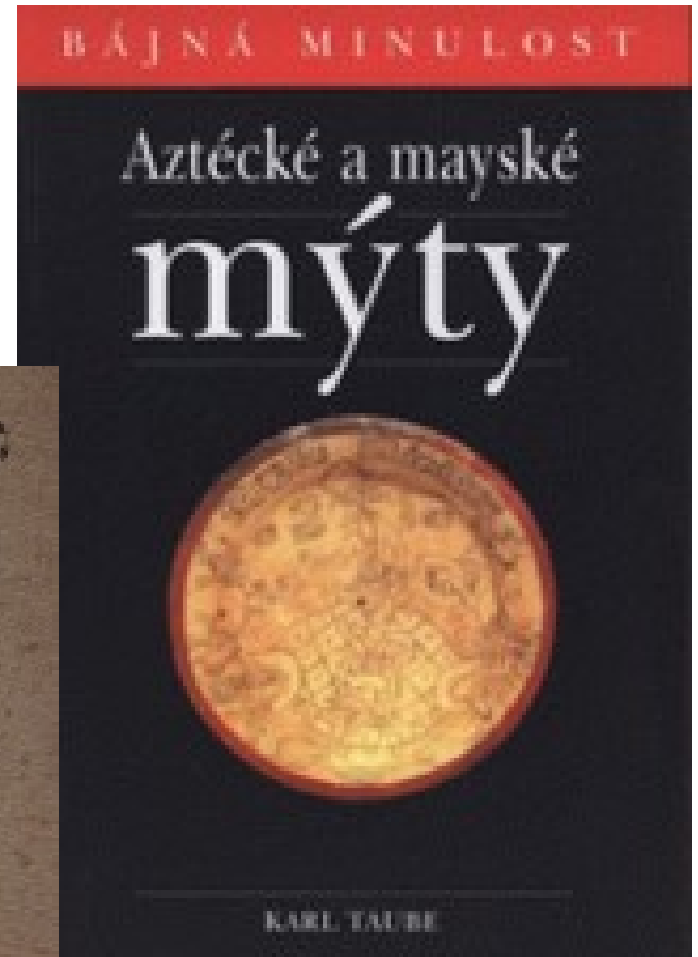
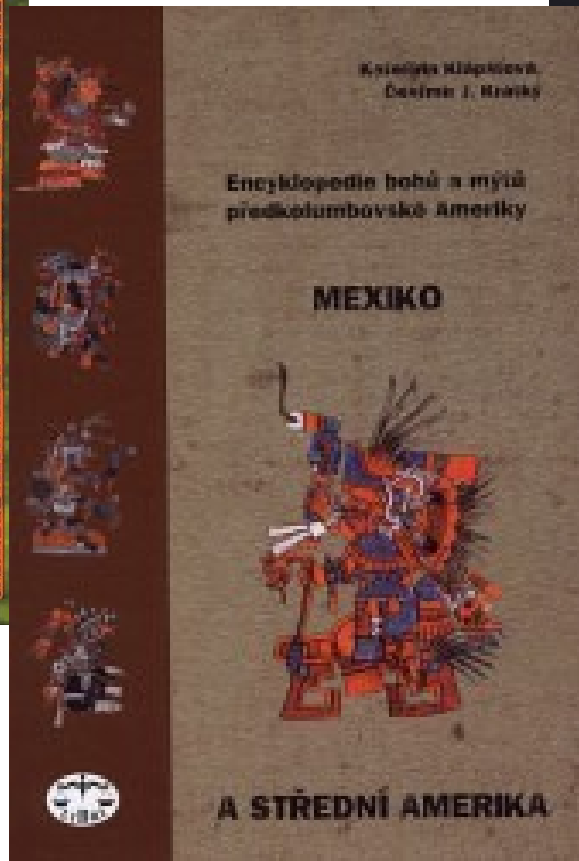
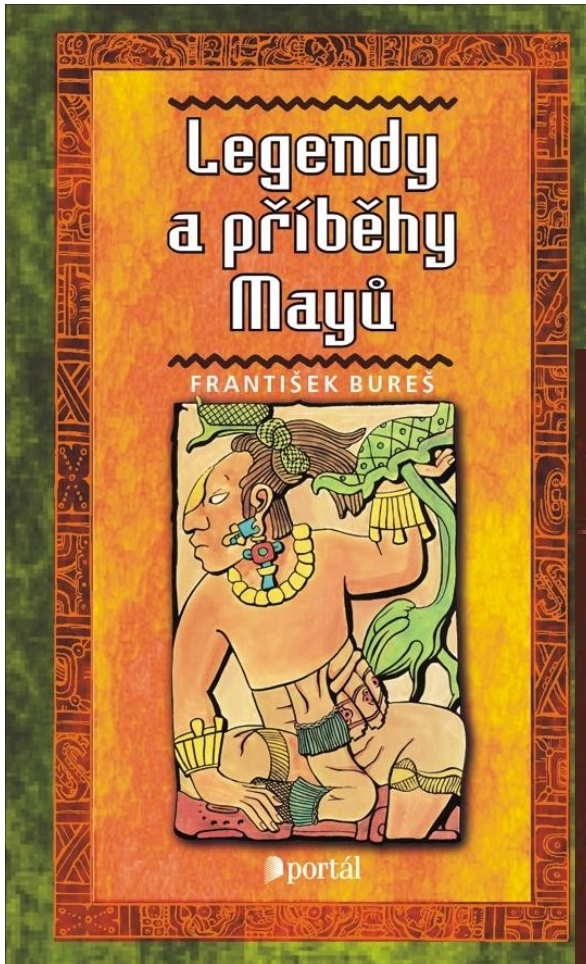
- Tezcatlipoca se radoval, jak jsou jeho lidé vážení a jak je všichni ctí, ale **bílý bůh Quetzalcóatl** mu řekl:
  - „Svět nepotřebuje tvoje nafoukance. Vždyť ani prstem nepohnou a žijí jen z toho, co pro ně udělají ostatní. Opravdoví lidé se musí živit sami a zasloužit si život tím, co vytvoří. A takového člověka teď stvořím já.“
- poslal **lišku, kojota, papouška a havrana**, aby mu přinesli **žlutou a bílou kukuřici**, uhnětl **kukuřičné těsto** a píchl se trnem do malíčku, přidal do těsta několik kapek své **krve**, pak z těsta uhnětl hlavu a údy vdechl člověku život – od té doby žijí na světě lidé jeho krve

Posmrtné představy Aztéků:

- Duše po smrti odcházely do různých míst – podle toho, jak kdo zemřel:
- Do **sluneční říše** přicházeli bojovníci padlí v boji, duše lidí zabitých bleskem i těch, kdo zemřeli následkem pohlavních chorob nebo malomocenství, i těch, kdo zemřeli jako dobrovolná oběť božstvům.
- Do **ponurých míst** zvaných Miktlan se dostaly duše sebevrahů, zavražděných, utopenců a lidí zemřelých na jinou nemoc, než byly výše uvedené.
- Do obou říší se přitom duše dostávala po dlouhém putování

Další mýty Mezoameriky:

Mýty Jižní Ameriky:

DUCH S ROZKVETLÝM PENISEM

Mýty amazonských indiánů

